

JUGOSLOVENSKA DRŽAVA I ISELJENICI Propagandni rad među iseljenicima u SAD od 1945. do 1948. godine

APSTRAKT: U članku je izvršen pokušaj analize jednog aspekta odnosa nove komunističke vlasti u Jugoslaviji i iseljeničke populacije u SAD kroz prikaz strukture propagandnih aktivnosti usmerenih ka iseljeničkoj populaciji, a u cilju ostvarenja prepoznatih interesa Nove Jugoslavije.

Posle Drugog svetskog rata, jugoslovenska država se suočavala sa nizom teškoća i problema kao posledice četvorogodišnjeg ratnog razaranja, ali i sa suštinskim, sveobuhvatnim promenama u političkom, ekonomskom, društvenom životu kao neminovnosti procesa preobražaja društva usled uvođenja novog sistema vlasti. Na međunarodnom planu, komunističke vlasti Jugoslavije nisu dovodile u pitanje svoju pripadnost takozvanom Istočnom bloku, svrstavajući se u red zemalja sledbenica postavljenih modela i obrazaca prve zemlje socijalizma.¹

Međutim, uprkos činjenici da su postupci komunističkog rukovodstva Jugoslavije jasno ukazivali na političku orijentaciju Nove Jugoslavije, ono se, suočeno sa ratom razorenom i ekonomski upropašćenom zemljom, ali i nestabilnim političkim prilikama, nije u potpunosti odricalo nekih oblika saradnje sa državama Zapada, uključujući tu i Sjedinjene Američke Države. U budućim ekonomskim i političkim odnosima u svetu nove vlasti su, barem u prvoj posleratnoj godini, jasno uviđale značaj Sjedinjenih Američkih Država. Tako je Sava

¹ Ideološka bliskost, vojna saradnja za vreme rata i konačno, sadržaj Ugovora o prijateljstvu, uzajamnoj pomoći i posleratnoj saradnji, sklopljenog 11.4.1945. bili su jasni pokazatelji buduće politike jugoslovenskih komunističkih država Jugoslavije u posleratnom periodu (B. Petranović, *Politička i ekonomska osnova narodne vlasti u Jugoslaviji za vreme obnove*, Beograd 1969, str. 203-206.)

Kosanović kao ministar informacija izjavio da je potrebno izbegavati sve ono što kod Amerikanaca može izazvati utisak nekog neprijateljskog držanja ističući da je to „i mišljenje Maršalovo”², dok je za Vladimira Dedijera, avgusta 1945. godine, prestonica „zemlje imperijalizma”, Vašington, bila, „za nas u današnjoj situaciji najvažnije diplomatsko mesto”³.

S obzirom na ideološke i političke suprotnosti koje su ometale snažniju i otvoreniju institucionalnu saradnju, tražili su se alternativni oblici zaštite ili ostvarenja jugoslovenskih interesa u SAD. Pogled se upirao ka pojedincima, javnim ličnostima, privatnim fondacijama i ustanovama kao mogućim partnerima u budućoj saradnji.⁴

Element koji se po svom potencijalnom značaju isticao, kako u okviru planiranih aktivnosti u SAD, tako i kao zasebna ciljna grupa koja otvara niz mogućnosti, sama po sebi, a samim tim zahteva poseban pristup i organizovani rad, bilo je jugoslovensko iseljeničtvo u SAD. Pored izraženih negativnih ocena o emigraciji, pre svega onoj politički aktivnoj, ocenjenoj da je „glavna baza za antijugoslovensku propagandu, a istovremeno izvor špijunskih i raznih drugih agentura”⁵, u rukama Angloamerikanaca, jugoslovenske vlasti su vrlo brzo u iseljeničtvu uočile i važan potencijal u smislu moguće podrške političkim i pre svega ekonomskim promenama u zemlji, ali i kao oslonac u zaštiti interesa Jugoslavije u Americi.

Iskustvo iz Drugog svetskog rata svakako je ukazivalo na moguće pravce saradnje sa iseljeničtvom kao i na njihov potencijalni značaj, pre svega ekonomski, reflektovan kroz materijalnu pomoć koju su iseljenici slali, iako ni politička komponenta nije bila zanemarena.⁶ Međutim, definisanje ciljeva u

² Sava Kosanović dalje u pismu S. V. Tempu reagujući na zabranu Ministarstva unutrašnjih dela da omogući izložbu fotografija u Novom Sadu, naglašava: „Bilo je nekoliko neprijatnih slučajeva, koje je Maršal ličnom intervencijom morao sprečiti. Ovo je jako važno iz političkih razloga, jer utisak većeg neprijateljstva prema Americancima u Jugoslaviji ima naročito štetan refleks u Americi, gde mi treba da obrađujemo javno mišljenje u našu korist zašto imamo veliku mogućnost.” Arhiv Srbije i Crne Gore, f. Direkcija za informacije pri Vladi FNRJ, fascikla 6, Str.pov. br.38 Pismo Save Kosanovića S: Vukmanoviću Tempu, 20.06.1945.

³ V. Dedijer međutim, istovremeno prenosi „opšte mišljenje posmatrača u Americi” da će u toj zemlji za 5-6 godina izbiti teška ekonomska kriza koja će imati katastrofalne posledice na ceo „kapitalistički svet”. A SCG, f. CK SKJ, Komisija za međunarodne odnose i veze- SAD, IX, 109-VI-1-82, k-5. Izveštaj V. Dedijera iz SAD, 7.avgust 1945.

⁴ Kao mogući oslonac jugoslovenskim interesima u SAD istaknuti su tzv. intelektualni i liberalni krugovi, glumci, pisci, javni radnici poput Čarlija Čaplina, Aptona Sinklera, a u materijalnom smislu, fondacije, Karnegi i Rokfeler, ? SCG, CK SKJ, IX, 109-VI-1-82, k-5

⁵ A SCG, CK SKJ Ideološka komisija, VIII, VI/2-(1-96), k-37. Jugoslovenska emigracija - rezerva Angloamerikanaca u njihovim planovima u namerama protiv Jugoslavije, bez datuma

⁶ Tokom Drugog svetskog rata jugoslovenski iseljenici u SAD, dostavljali su pomoć preko različitih organizacija poput Međunarodnog Crvenog Krsta, Save The Children Federation, UNRRA. Osnivanje Američkog odbora za pomoć Jugoslaviji, 1944, u Njujorku proširene su aktivnosti za prikupljanje pomoći među iseljenicima. Krajem te godine, u njujorškoj luci otvoreno

odnosu na iseljništvo posle 1945, bilo je povezano, pre svega, sa potrebama Nove Jugoslavije. Drugi faktor koji je podjednako uticao na prepoznavanje značaja iseljništva, odnosno formulisanje ciljeva i aktivnosti u pravcu njihovog ostvarenja, bila je socijalno ekonomska slika iseljenika. Jedinstvom ova dva elementa (potrebe zemlje i ukupan položaj iseljništva) dolazilo se do procena u pogledu očekivanja novih vlasti prema iseljničkoj populaciji u SAD. Stoga, svaka buduća aktivnost, kao i sam pristup jugoslovenskom iseljništvu, podrazumevao je formiranu sliku njihovog ukupnog stanja, brojnog, ekonomskog, socijalnog i političkog.⁷

Jugoslovenske vlasti raspolagale su procenama o oko milion jugoslovenskih iseljenika u SAD (uključujući drugu i treću generaciju), po nacionalnoj pripadnosti, oko 650.000 Hrvata, 250.000 Slovenaca i 100.000 Srba (uključujući tu i Makedonce), međutim precizni podaci o tačnom broju iseljenika nisu postojali.⁸

Ako je i postojala nedoumica oko broja, u pogledu socijalno ekonomskog položaja iseljenika, postignut je visok stepen saglasnosti. U njima se videla masa radnika angažovanih u teškoj, železnoj, automobilskoj industriji dok je materijalno stanje ocenjivano kao „jedva zadovoljavajuće”, a samo mali broj među njima svrstavan je u red intelektualaca ili „pravih kapitalista”.⁹

Ovakva struktura iseljenika bila je glavno polazište prilikom davanja predloga, sugestija procena, a konačno i pravljenja konkretnih planova vezanih za korist koju bi Nova Jugoslavija mogla imati, a u sklopu potreba zemlje suočene sa teškim ekonomskim stanjem sa, istovremeno ambicioznim planovima koji su u bliskoj budućnosti uključivali brzu industrijalizaciju zemlje. Zato će, pre svega, biti istaknuta ekonomska važnost iseljenika kao potencijalnog izvora kvalifikovane radne snage. Naglašavan je interes Jugoslavije da „prvo

je centralno skladište za prikupljanje pomoći. Iseljničke organizacije su i samostalno sakupljale i slale pomoć. S. Lojen navodi tako podatke objavljene u knjizi *Rodnoj grudi* (u izdanju Matice iseljenika Hrvatske) po kojima je Hrvatska Bratska Zajednica (najveća iseljnička organizacija), sakupila 450.000 dolara pomoći, Slovenski Narodni Savez 119.000 dolara i 350.000 dolara vredne robe. Stvarne razmere pomoći nisu međutim, bile poznate. (S. Lojen, *Uspomene jednog iseljenika*, Zagreb, 1963, str. 273-281).

⁷ S obzirom na to da će slika, na osnovu podataka sa kojima su jugoslovenske vlasti raspolagale, uticati na ukupnost rada među iseljenicima biće izneti podaci bez ulaženja u problem potpune objektivnosti i tačnosti iznesenih procena.

⁸ A SCG, f. CK SKJ, fascikla IV. Prema podacima koji su se oslanjali na izvore pre 1939. u SAD je živelo 750-800.000 iseljenika, a sa Trećom generacijom oko 900.000 (A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 68 jedinica 194). U izveštaju "Aktivnosti jugoslovenskih iseljenika u SAD i Kanadi", pominje se broj od oko 1.200.000 iseljenika sve tri generacije (bez datuma), A SCG, f. 25, Ministarstvo rada, fasc. 68 jedinica 194.

⁹ Ove ocene ticale su se pre svega prve generacije iseljenika, dok je mišljenje o drugoj generaciji bilo nešto drugačije. Među njima, procene su govorile, nalazio se veći broj lekara, advokata, profesora, kao i lica koja su bila aktivna u političkom životu SAD, A SCG f. Ministarstvo rada, fasc. 67, Dodatak k izveštaju DCKJ, 8. avgust 1946.; A SCG, 507 IX, CK KPI, fasc. br. IV

vрати kući one koji bi hteli da se vrate donoseći sa sobom svoju radnu snagu i svoj tamo stvoreni kapital”.¹⁰ Iseljenici su, tvrdilo se, „danas nesumnjiva podrška, golem izvor pomoći našoj zemlji, a isto tako i rezervoar kvalifikovane radne snage koja je u visoko razvijenom društvu stekla bogata stručna iskustva tako potrebna našoj domovini u uslovima obnove i izgradnje”¹¹, dok je V. Dedijer iznosio, čini se, ambiciozne i optimističke procene o „20.000 prvoklasnih stručnjaka za tešku industriju a takođe i za voćarstvo” koje bi Jugoslavija mogla dobiti povratkom iseljenika iz SAD.¹²

Iz navedenog jasno se vidi primarni cilj jugoslovenske vlasti u odnosu na iseljenike, koji je pre svega podrazumevao njihov masovni povratak u zemlju dok je, ne manje važno, bilo obezbeđivanje kontinuiteta slanja materijalne i novčane pomoći, kao i pružanje oslonca jugoslovenskoj politici u SAD i time, uslova za ostvarenje budućih interesa.

Realizacija prepoznatih interesa bila je u neraskidivoj vezi sa stvaranjem pozitivne slike Nove Jugoslavije, društvenih, političkih i ekonomskih promena u njoj, kao i stvaranja pozitivnog konteksta posmatranja komunističke partije kao snage koja je usmeravala i vodila te promene. Upravo će to biti i osnov za pokretanje propagandnog rada među jugoslovenskim iseljenicima u SAD.

Odlike propagandnog rada

Jednom definisani ciljevi i postavljena očekivanja, bili su uslov za preciziranje oblika, inteziteta propagandnog procesa kao i institucionalnog organizovanja, a u cilju uspešnosti rezultata propagandnog rada.

Delovanje komunističke partije među iseljenicima nije bila nova pojava. Neki oblici organizovanog rada javili su se već posle Prvog svetskog rata obrazovanjem klubova sa komunističkim predznakom sa, istina, malobrojnim članstvom. Međutim, od 1945. godine, jugoslovenski komunisti prvi put nastupaju sa pozicija vlasti, sa mogućnostima jakog institucionalnog organizovanja uz angažovanje materijalnih sredstava i ljudskih resursa u zemlji, a preko diplomatskih predstavništava i u SAD. Problemima vezanim za iseljenike, njihovim povratkom, smeštajem ali i propagandnim radom bavila se Iseljenička služba pri Ministarstvu rada. Ova služba se u svom radu oslanjala na pomoć masovnih organizacija (AFŽ, sindikati, Crveni krst, Centralni odbor narodne omladine),

¹⁰ A SCG f. Ministarstvo rada, fasc. 67, Dodatak k izveštaju DCKJ, 8. avgust 1946.

¹¹ A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 69, pov. br. 50, Potreba dopisivanja naše omladine sa iseljenicima, 8. avgust 1946.

¹² A SCG, f. CK SKJ, Komisija za međunarodne odnose i veze- SAD, XI, 109-VI-1-82, k-5, Izveštaj V. Dedijera iz SAD, 7. avgust 1945.

kao i na rad drugih ustanova (Komitet za kulturu, Komitet za nauku i škole, Komitet za kinematografiju). Veoma važnu ulogu u celokupnom radu među iseljenicima imala je Ambasada u Vašingtonu, dok se celokupan rad odvijao pod kontrolom i direktivama najvišeg državnog rukovodstva.¹³

Oslonac i podrška, tražili su se i među iseljeničkim organizacijama i istaknutim pojedincima. Radilo se, pre svega, o organizacijama, udruženjima i licima koja su svojim angažovanjem tokom rata ili neposredno posle njega, kao i ideološkom bliskošću okarakterisana kao privržena novim vlastima. Veliki značaj pridavao se organizacijama poput Udruženja za obnovu Jugoslavije, Američkog odbora za pomoć Jugoslaviji, Ujedinjenog odbora južnoslovenskih Amerikanaca, kao i radu pojedinaca poput Zlatka Balokovića, Luja Adamića.¹⁴ Poznavanje prilika u Americi i među iseljenicima, posedovanje američkog državljanstva, bile su neke od njihovih prednosti koje su jugoslovenske vlasti prepoznale. Od njih se, međutim, očekivalo da se u svemu pridržavaju saveta i instrukcija iz Jugoslavije.¹⁵ Komunistička partija Amerike, s obzirom na mali uticaj u SAD, nije mogla imati veći značaj za političke i svake druge aktivnosti jugoslovenskih vlasti u Americi.¹⁶

Akcenat u „kulturno-prosvetnom” radu među iseljenicima stavljen je na informisanje „kako bi se naše iseljeničtvo upoznalo sa dnevnim događajima u

¹³ A SCG, f. Ministarstvo rada, fascikla 68, Izveštaj o radu odeljenja za iseljenike u toku 1946. godine; Početkom 1948. godine iz jedinstvene iseljeničke službe izdvojen je Odsek za održavanje veza sa sa iseljenicima koji je prešao u sastav MIP, a krajem iste godine i Odsek pravne zaštite iseljenika (A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc.68, br. 86/49, Izveštaj o radu odeljenja za iseljenike 1948. godine.

¹⁴ Potporne organizacije bile su, međutim, organizacije koje su okupljale najveći broj iseljenika. U izveštaju o stanju među iseljenicima u SAD, zaključeno je da je Srpski Narodni Savez (najveća srpska organizacija u SAD) "potpuno u rukama fašističkih velikosrpskih elemenata", dok je u najvećoj hrvatskoj organizaciji Hrvatskoj Bratskoj Zajednici, stanje konfuzno, sa delom članstva uz Mačeka, a delom uz novu Jugoslaviju. Slovenačka Slovenska Narodna Potporna Jednота bila je, smatralo se uz Jugoslaviju, kao i većina makedonskih iseljenika. Zanimljiva je i ocena stava crkve. Za SPC u Americi ocenjeno je da stoji uz "reakcionarnu vlast i SNS". U pogledu držanja hrvatskog katoličkog sveštenstva naglašeno je da se "niko nije izjasnio za Novu Jugoslaviju i svi bez izuzetka osuđuju današnje stanje u domovini", dok među slovenačkim sveštenstvom vlada podeljenost. A SCG, f. 507/ IX, CK SKJ, fasc. IV

¹⁵ Udruženju za obnovu Jugoslavije prepušten je rad na organizovanju povratka iseljenika-stručnjaka u Jugoslaviju (A SCG, f. Ministarstvo rada, br. 138, Izveštaj S. Maletića iz Njujorka, 25. jul 1946.), dok je zvanična uloga Američkog odbora za pomoć Jugoslaviji bilo prikupljanje novčanih sredstava za kupovinu neophodnog materijala (mašina, sanitetskog materijala). Kasnije ce rad ovog udruženja biti predmet različitih kontroverzi (George J. Prpić, *The Croatian Immigrants in America*, New York, 1971, str. 313)

¹⁶ V. Dedijer tvrdio je da KPA "nema skoro nikakvog uticaja na američke mase a poglavito na radništvo u najjačoj industrijskoj zemlji na svetu". Tako je KPA sredinom 1945. u teškoj industriji imala samo 1200 članova a u rudarskoj 700, A SCG f. CK SKJ, Komisija za međunarodne odnose i veze-SAD, IX, 109-VI-1-82, k-5. Izveštaj V. Dedijera iz SAD, 7. avgust 1945.

zemlji i strukturom nove Jugoslavije”.¹⁷ Trebalo je da budu upoznati sa „istin-skom narodnom demokracijom, ekonomskom strukturom, nacionalnom ravno-pravnošću i socijalnom pravicom”.¹⁸ Ovo se pokušalo ostvariti slanjem knjiga, brošura, isečaka iz jugoslovenske štampe, časopisa ispunjenih sadržajima iz NOB-a, govorima jugoslovenskih političara. Pored pisanog materijala, iselje-nicima su dostavljane ploče, fotografije, organizovane su izložbe, a sve to pratile su i posete jugoslovenskih zvaničnika iseljeničkim kolonijama. Radi pojačanog kontakta sa iseljeničkim kolonijama, ali i lakšeg dobijanja informacija o njima, sredinom 1946, postavljena su tri socijalna atašea, u Njujorku, Čikagu i Vašing-tonu.¹⁹

Poseban značaj u propagandnom radu pridavao se od samog početka aktivnostima masovnih organizacija. Očekivalo se da upravo one, kroz svoje članstvo obezbede lični kontakt sa iseljenicima. To je svakako bio i odličan način kontrole svakog oblika individualne komunikacije jugoslovenskih građana i iseljenika. Tako se članovima Narodne omladine Jugoslavije sugerisalo često dopisivanje sa roditeljima, rođacima i prijateljima u inostranstvu. Njihova pisma trebalo je da budu „prožeta optimizmom i perspektivom, da kroz ista ne prove-java samo krik i vapaj pomoći, preklinjanja i moljakanja, no i duh vjere i saznan-ja boljeg i srećnijeg života u našoj zemlji, a što se stvarno osjeća i vidi svakog dana”, istovremeno se, međutim, upozorava da se pisma moraju strogo kontrolisati” da se ne bi desilo, kao do sada, da se pišu i stvari koje nam ni malo ne služe na čast...”.²⁰

Međutim, već iste 1946. godine uočeni su prvi veći nedostaci dotada-šnjeg propagandnog rada u inostranstvu, a time i u Americi. Pozicija Jugoslavije posle Drugog svetskog rata sa oreolom pobjednika i autohtonim antifašističkim pokretom, korišćena je kao bitan oslonac u propagandnom radu odnosno u sadržajima na koje se moglo računati. Međutim, već u leto 1945. godine, slika partizana koja je jedno vreme figurirala u Americi, kao „ljudi koji se u jagnječim kožama, goloruki tuku sa Nemcima”, i partizanki „od kojih je svaka ubila po stotinu Nemaca”, zamenjena je oštrijim stavom prema komunističkoj Jugo-slaviji.²¹ Stoga, sadržaji o NOB-u i romantičnom karakteru partizanske borbe morali su, smatralo se, biti upotpunjeni novim sadržajima vezanim za tekovine Nove Jugoslavije.

¹⁷ A SCG f. Ministarstvo rada, fasc. 68, Izveštaj o radu za iseljenike u toku 1946. godine

¹⁸ A SCG, f. Ministarstvo rada fasc. 68, Kulturno prosvetni rad među iseljenicima, bez datuma

¹⁹ A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 68, br.5286, Plan rada socijalnih atašea, 9. avgust 1946.

²⁰ A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 69, br. 50/46 Potrebe dopisivanja naše omladine sa iselje-nicima, 8. avgust 1946.

²¹ A SCG, f. CK KPJ, Komisija za međunarodne odnose i veze-SAD IX,109-VI-1-82, k-5, Izveštaj V. Dedijera iz SAD, 7. avgust 1945.

Jedna od zamerki organizacionog karaktera bila je i nepostojanje jednog centra koji bi povezivao sve organizacije u njihovom radu, oslanjanje na, isključivo komunističke partije i levičarske krugove²², ali i neobazrivot u postupanju prema iseljenicima kroz izostanak pisama zahvalnosti na primljene iseljeničke pošiljke.²³ Ukazivalo se i na druge probleme, uočene još tokom 1945, kao posledice ukupne ekonomske zaostalosti i siromaštva Jugoslavije, poput nedostatka hartije, fotografskog materijala, stručnih kadrova sa znanjem jezika.²⁴

Rezultati dotadašnjeg rada su svakako davali povoda za nezadovoljstvo. U pogledu povratka iseljenika iz Sjedinjenih Država, već septembra 1946, Dalibor Soldatić, socijalni ataše, daje vrlo pesimističku ocenu ističući da se to pitanje ne može ni postavljati.²⁵ Tokom maja i juna 1946. godine iz Sjedinjenih Država vratilo se svega šest takozvanih ekonomskih povratnika iako se istovremeno tvrdilo da postoji želja za povratkom, a za tako mali broj krivica se tražila u nedostatku organizacije, slabim posetama jugoslovenskih zvaničnika iseljeničkim kolonijama, „stvar koja na iseljenike loše deluje”.²⁶

Zabeleženo je i opadanje priliva novčane pomoći koju je Američki odbor za pomoć Jugoslaviji sakupljao. U odnosu na prvih šest meseci 1946, godine kada je prikupljeno 380.000 dolara, u drugoj polovini iste godine iznos pomoći bio je znatno skromniji, 122.000 dolara.²⁷

Međutim, treba naglasiti da se jugoslovenski rad u SAD te prve godine intezivnijeg nastupanja, odvijao u atmosferi radikalnog pogoršavanja odnosa Jugoslavije i SAD što se svakako odrazilo i na sliku Jugoslavije i njenog rukovodstva u američkoj javnosti, a samim tim i na pozicije jugoslovenskih aktivnosti.

Događaji poput obaranja američkih aviona avgusta 1946. iznad jugoslovenske teritorije, suđenja Draži Mihailoviću i Alojziju Stepincu, učinili su da slika Jugoslavije i komunističkih vlasti, u američkoj javnosti postane izrazito negativna. Svetozar Maletić, socijalni ataše u SAD, upravo daje sliku američkog raspoloženja prema Jugoslaviji, otpočela je (američka reakcija) u jednoj do sada nezabeleženoj histeriji, najružnije napade na naše narode i na našu mladu Republiku”.²⁸ Dodatan udarac, posebno u sferi odnosa sa iseljenicima predsta-

²² A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 68, Izveštaj o radu za iseljenike u toku 1946. godine

²³ A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 69, br. 4174, Potreba raspisa glede iseljenika, 9. jul 1946.

²⁴ A SCG, f. Direkcija za informacije pri Vladi FNRJ, fasc. 6; A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 68, Izveštaj o radu za iseljenike u toku 1946. godine

²⁵ A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 67, br. 70/46, Izveštaj socijalnog atašea D. Soldatica iz SAD, 7. septembar 1946.

²⁶ A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 68, Pov. Br. 30, akt Ministarstva rada NR Hrvatske, iseljeničkog odeljenja, 15. jul 1946.

²⁷ A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 67, br. 299, Izveštaj socijalnog atašea, S. Maletića o prilika u Americi, 21. mart 1947.

²⁸ A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 67, br. 203, Izveštaj socijalnog atašea u SAD Svetozara Maletića, 12. septembar 1946.

vljao je dolazak Vlatka Mačeka u Sjedinjene Države avgusta 1946, godine i njegovo povezivanje sa emigrantskim krugovima. Mačekove izjave da u Hrvatskoj i FNRJ „vlada oštija diktatura nego što je vladala pod nacizmom i fašizmom” svakako su ostavljale štetne posledice po propagandne napore jugoslovenskih vlasti i sliku koju su želele da obrazuju.²⁹

U skladu sa uočenim problemima, krajem 1946, javljaju se izvesne promene i dopune u sadržajima i razlozima propagandnog rada. Može se primetiti izvesna raznolikost u sadržajima koji su pratili uočenu potrebu predstavljanja i popularisanja promena u zemlji a, istovremeno služe i kao odgovor na antipropagandu u Americi. Iseljeničkim organizacijama i redakcijama šalju se dela vodećih komunističkih rukovodilaca (*Govori*, E. Kardelja, *Borba naroda porobljene Jugoslavije*, J. B. Tita, *O narodnim odborima*, M. Pijade), zatim, u cilju reagovanja na antipropagandu, *Dokumenta o izdajništvu Draže Mihailovića*, *Dokumenta o izdajničkom radu jednog dela katoličkog sveštenstva*.³⁰ Slika društva koje se razvija i zemlje u izgradnji predstavljena je kroz materijale o zadrugarstvu i sl. Dostavljana su i dela Čopića, I. G. Kovačića (*Jama*) kao i svi zakoni i uredbe iz oblasti radnih odnosa.³¹ AFŽ upućuje sledeće sadržaje, *Ustav FNRJ*, komplete „Žena danas”, „Oslobođenje Cvijete Andrić”, *Desanke Maksimović*, referate o ženama-radnicama, itd.³²

Sam propagandni rad u SAD postaje od kraja 1946. neophodnost, pored do tada primarnog razloga „što se u SAD nalazi najveći broj preko milion naših iseljenika”, već i zato „što američka imperijalistička reakcija vodi razuzdanu kampanju za novi rat i fašizam”, i na trećem mestu, „što u SAD ustaško-mačkovsko-četnička banda, sa podrškom američke reakcije vodi klevetničku i provokatorsku propagandu protiv Nove Jugoslavije”.³³

Situacija u pogledu uslova sprovođenja propagandnog rada nije se bitnije promenila ni u prvim mesecima 1947. godine. Iz jugoslovenske perspektive ukupne političke prilike u SAD ocenjene su kao sve teže i kritičnije „radi agresivnosti reakcije”.³⁴ Ovakvo stanje odražavalo se i na iseljeničstvo „na njihova

²⁹ A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 67, br. 203, 12. septembar 1946. Izveštaj socijalnog atašea iz SAD S. Maletića. Maček je takođe izjavljivao da ukoliko bi se tog trenutka održali izbori Tito bi osvojio jedva 15% glasova u Jugoslaviji, A SCG, f. Ministarstvo Rada, fasc. 67, isečak iz *Njujork Tajmsa*, 24. septembar 1946.

³⁰ A SCG, f. Ministarstva rada, fasc. 67, br. 10790, Izveštaj o rezultatima kulturno propagandnog rada među iseljenicima, 9. decembar 1946.

³¹ Ovom prilikom (kraj 1946) upućeno je 211 različitih naslova pojedincima i iseljeničkim organizacijama, A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 67, br. 10790, Izveštaj o rezultatima kulturno-propagandnog rada među iseljenicima, 9. decembar 1946.

³² A SCG, f. AFŽ, fasc. 25, materijal poslat u Ameriku 1. novembar 1946.

³³ A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 67, jedinica 194, Kulturno prosvetni rad među iseljenicima

³⁴ A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 67, br. 299 Izveštaj S. Maletića socijalnog atašea u SAD, 21. mart 1947.

politička i socijalna gibanja”,³⁵ dok je ocena jugoslovenske propagande bila izrazito loša, da se išlo i do ocena da se ona uopšte ne oseća. Krivica se tražila u delovanju „reakcionarne štampe”, katoličke crkve, Fotičeve propagande, na šta se nije adekvatno odgovalo.³⁶ Na jedan od problema sa kojim se suočavao rad jugoslovenskih predstavnika u SAD ukazuje i sledeća konstatacija: „Što naše propagande nema u Americi dolazi uglavnom otuda što onde nema niko ko bi se brinuo da takve propagande bude, a ima previše njih koji se brinu da takve propagande ne bude”.³⁷ Ova ocena predstavlja posredno kritiku upućenu na rad jugoslovenskog ambasadora u SAD, Save Kosanovića. U njegovim stavovima prema iseljenicima, nastupu i prepoznatim ciljevima, primetno je bitno odstupanje u odnosu na stavove koji su se mogli prepoznati iz akcija institucija i organizacija iz Jugoslavije. Uzimajući u obzir poziciju koju je on zauzimao, njegovi pogledi na iseljeničtvo i propagandni rad od posebne su važnosti.

Jugoslovenski iseljenici, za Kosanovića, bili su Amerikanci jugoslovenskog porekla ili samo Amerikanci. Oni se nisu smeli smatrati nacionalnom manjinom koja je ostala u nekoj drugoj državi.³⁸ U nastupu pred iseljenicima Kosanović je težio da podvuče ono što povezuje Jugoslaviju i SAD potpuno ignorisući i izbegavajući ideološke sadržaje. Naglašava značaj pomoći UNRRE kao i svest Jugoslavije da je 72% od te pomoći došlo iz Sjedinjenih Država.³⁹ On poručuje iseljenicima „Biti prijatelj Jugoslavije i sloge Slovena znači biti najbolji prijatelj Amerike i vi kao građani ove zemlje trebate to imati na umu. Složni Sloveni najbolja su garancija za mir i to je ono što hoće Amerika i sav pošten svijet”.⁴⁰ U svojim izjavama Kosanović ide i dalje tvrdeći da je Jugoslavija „demokracija, ona ne predstavlja komunizam kako neki viču i agitiraju”, kao i da u Jugoslaviji „ne vladaju komunisti niti je on sam komunista, već vlada velika većina naroda kako je za njega bolje”.⁴¹ Govoreći o nastupu prema iseljenicima S. Kosanović ističe da se pred njih ne sme staviti njihova nacionalna pripadnost kao nešto što je suprotno novoj – američkoj.

³⁵ *Isto.*

³⁶ A SCG, CK SKJ, Ideološka komisija, VIII, II/10-(1-57), k-31, Izveštaj Eriha Koša iz SAD Agitpropu CK KPJ, (bez datuma)

³⁷ *Isto.*

³⁸ Kosanović dalje ističe „Nama je u interesu, u interesu je svih Slovena i odnosa Amerike prema Slovenima da ova emigracija bude što jače naglašena kao integralno američka”. U tom cilju, on traži prikupljanje onog pisanog materijala koji će naglasiti doprinos jugoslovenskih naroda Americi. A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 67, str. Pov. 72166, Izveštaj Ambasade u Vašingtonu, 15. maj 1947.

³⁹ A SCG, f. Save Kosanovića, fasc. 19, Izjava ambasadora Kosanovića na pres konferenciji 22. jula, Zajedničar 24. juli 1946.

⁴⁰ A SCG, f. Save Kosanovića, fasc. 19, Proslava Ujedinjenja u Cikagu, Hrvatski svijet 1. decembar 1946.

⁴¹ *Isto.*

U pogledu potencijalne koristi od iseljništva, Kosanović je smatrao, da pre svega treba računati na „sentimentalni osjećaj”, ali ga ne treba precenjivati i da on nije jači od američkog. „Oni koji stvar drugačije predstavljaju” po Kosanoviću su „ili ideološki fanatici ili „potpuno neuspeli pojedinci”.⁴²

Upravo je, smatrao je, u interesu Jugoslavije da naglasi i podstiče ovo amerikanstvo time koristeći emigraciju u javnom životu SAD i na taj način braneći interese države. Sava Kosanović, ovde, prioritet u ciljevima propagandnog rada daje, pre svega, aktivnostima emigracije u SAD, dok se potpuno suprostavlja jednom od prioriteta jugoslovenske propagande u Americi, stvaranja povoljnog raspoloženja među iseljenicima za povratak. Sava Kosanović naprotiv, smatra da je „apsolutno netačno bilo prikazivanje da jedan veliki deo ove emigracije može da se povрати kući”. Po njemu, taj procenat je toliko mali da je suviše o njemu voditi računa.⁴³

Prema tome, on zauzima, u pogledu propagandnog rada potpuno drugačije stajalište od dotadašnje prakse, pri tom ne negirajući samu potrebu propagandnog rada. Njegovo polazište, pored stava o emigraciji, je da je „Amerika od svijeta zemalja na svijetu, u koju treba da prodre naša propaganda najvažnija i najlakša”.⁴⁴ Međutim, jednom započeti propagandni rad ne sme da bude očigledan, jer po njemu, to izaziva otpor u američkoj, a time i iseljeničkoj populaciji. Po Kosanoviću bilo je „bolje da 5% ili 10% propagande bude primljeno uz 90% dodatka nego da je 100% propaganda i da sve bude odbačeno”.⁴⁵ Uz kritiku dotadašnje prakse, Kosanović iznosi i svoje predloge i viđenje propagandnog rada u Americi. On ukazuje na problem ponuđenih sadržaja koji se nisu oslobađali ideološkog ni u jednom svom segmentu. Kao primer navodi neiskorišćenost potencijala filma. Dostavljani filmovi bili su ispunjeni političkim govorima ili su bili neprikladni u datom trenutku. Koristili su se komentari „kako se moramo svi boriti protiv imperijalističkih ratnih huškača” u filmu o pogrebu američkih pilota u Beogradu, a namenjenom američkoj javnosti, ili slali filmovi o jugoslovenskoj vojsci koja jača svoju vojnu sposobnost u trenucima izrazito loših odnosa sa SAD, koji svakako nisu mogli pomoći propagandnim naporima Jugoslavije.⁴⁶

⁴² A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 67, str. Pov. 72166, Izveštaj Ambasade u Vašingtonu, 15. maj 1947.

⁴³ A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 67, Str. pov. 72166, Izveštaj Ambasade u Vašingtonu, 15. maj 1947.

⁴⁴ *Isto.*

⁴⁵ A SCG, CK SKJ, IX 109-VI-1-82, k-5, pov. Br. 401, Primedbe za organizaciju propagande 8. april 1948.

⁴⁶ S. Kosanović, takođe navodi primer jednog Amerikanca koji se bavio religioznom umetnošću i kome je prilikom traženja pomoći od Komiteta za umetnost u Beogradu rečeno da u Jugoslaviji ne postoji religiozna umetnost i da se mi ne bavimo metafizičkim problemima, A SCG, CK SKJ, IX, 109-VI-1-82, k-5

Nasuprot tome, Kosanović ističe prednost takozvanog humanog detalja (Tito koji se igra sa školskom decom), daje prednost pločama i muzikalijama nad političkom literaturom i knjigama, protivi se direktnim kontaktima jugoslovenskih organizacija sa iseljeničkim, smatrajući da ih, u trenucima izuzetno loših odnosa sa Amerikom dovode u opasnost, što svakako nije bilo bez osnova.⁴⁷

Ovi stavovi Save Kosanovića ukazuju da je njegovo stajalište u pogledu na jugoslovensku propagandu, dovodilo u pitanje celokupnu dotadašnju praksu u ciljevima, metodama i sadržajima.

U trenucima iznošenja najvećeg dela zamerki, jugoslovenske vlasti preduzimale su nove korake u inteziviranju propagandnog rada u SAD.

Tokom aprila/maja 1947, pristupilo se organizovanju podružnice Tanjuga u Njujorku, otvaranju knjižare Jugoslovenske knjige, a planiralo se i otvaranje propagandnog centra.⁴⁸

Osnovna uloga Tanjuga sastojala se u slanju vesti u zemlju i izdavanju biltena za iseljeničke organizacije i iseljeničku, ali i američku štampu. S obzirom da, prema američkim zakonima, jugoslovenska ambasada nije mogla posedovati radio-stanicu, ugovorom sa RCA, omogućeno je emitovanje vesti iz Beograda. Dotadašnja distribucija knjiga i pisanog materijala unapređena je otvaranjem prodavnice Jugoslovenske knjige. Uzimajući u obzir nizak nivo obrazovanja jugoslovenskih iseljenika koji „nisu navikli na knjigu, nemaju vremena da je čitaju”, a druga generacija je „delimično ili sasvim zaboravila naš jezik”, rad Jugoslovenske knjige obuhvatao je i prodaju ploča, rad turističke agencije Putnik kao i rad Pomorskog biroa. Angažovani kadrovi morali su biti pouzdani i u tom cilju tražila se preporuka UDB-e.⁴⁹ Od planiranog otvaranja informativnog centra se u tom trenutku odustalo u strahu da bi američke vlasti mogle tražiti reciprocitet. Od velikog značaja za jugoslovensku stvar u Americi, bio je ishod izbora u najvećoj iseljeničkoj organizaciji, Hrvatskoj Bratskoj Zajednici,

⁴⁷ Ovde se misli na rad Komiteta za protivameričke aktivnosti pri američkom Kongresu. Na udaru ovog komiteta našle su se i neke jugoslovenske iseljeničke organizacije kao i pojedinci koji su okvalifikovani kao komunistički, a njihov rad subverzivan (Hrvatska Bratska Zajednica, Luj Adamić), George J. Prpić, *The Croatian Immigrants in America*, New York 1971, str 313; Pod udarom američkih vlasti, pod istragom FBI, našao se i Komitet za pružanje pomoći Jugoslaviji. Prpić, pozivajući se na podatke Matthew Cvijetića, agenta FBI, navodi da su ciljevi ove organizacije bili širenje mita o Titu kao i sakupljanje novčanih fondova za vršenje propagande u Americi. *Njujork Tajms* je novembra 1947. objavio da je ova organizacija kupovala radarsku i radio opremu i dostavljala je Jugoslaviji preko Crvenog krsta. Ova oprema okvalifikovana je kao ratni materijal, George J. Prpić, *The Croatian Immigrants in America*, New York 1971, str. 313

⁴⁸ A SCG, CK SKJ; Ideološka komisija, II/10-(1-57) k-31, Izveštaj Eriha Koša Agitpropu CK SKJ

⁴⁹ A SCG, CK SKJ, Ideološka komisija, II/10-(1-57), k-31, Izveštaj Eriha Koša Agitpropu CK SKJ

održanih 15. septembra 1947. u Pittsburgu. Umesto dotadašnjeg rukovodstva izabrano je novo koje se smatralo izrazito naklonjenom Novoj Jugoslaviji. Od strane protivnika HBZ će biti optuživana da je levičarska organizacija i da je povezana sa jugoslovenskim agentima.⁵⁰

Rezultati ovih, kao i dotadašnjih aktivnosti, ozbiljno će biti dovedeni u pitanje u leto 1948. godine Rezolucijom IB-a koja je iz osnova promenila međunarodni položaj Jugoslavije. Sukob sa Sovjetskim Savezom, samim tim i čitavim Istočnim blokom, za Jugoslaviju je značilo ulazak u stanje izolacije, a u jednom periodu i realne ratne opasnosti. Nova situacija se bitno odrazila i na jugoslovenske aktivnosti među iseljenicima, u gotovo svakom segmentu rada (ciljevima, sadržajima...).

Neposredne posledice, jugoslovenska akcija u Americi, osetila je na polju saradnje sa iseljeničkim organizacijama i pojedincima, koja je bila u velikoj meri određena njihovom ideološkom bliskošću novoj vlasti, a sada je dovedena u pitanje. Tako, neki od oslonaca pisane propagande među iseljenicima, listovi *Narodni Glasnik* (izdavali ga hrvatski komunisti) i *Slobodna Reč*, Srpskog Naprednog Pokreta, počinju sa objavljivanjem tekstova antijugoslovenskog karaktera. Njih je podržavala Komunistička partija Amerike koja je zauzela pozicije pristajanja uz Rezoluciju.⁵¹ Vijeće Američkih Hrvatica, do Rezolucije, pouzdani saradnik, prestaje sa slanjem bilo kakve pomoći, ali bez otvorenog izjašnjenja protiv Jugoslavije,⁵² dok Američki komitet za pružanje pomoći Jugoslaviji, jula 1948, prestaje sa radom.⁵³

S druge strane, organizacije i listovi, do tada neprijateljski raspoloženi prema jugoslovenskim komunistima, nisu svoj stav promenili ni nakon razlaza Jugoslavije i Sovjetskog Saveza. Za njih, Tito je bio i ostao „jedan od najistaknutijih neprijatelja zapadnih demokratija”, a sukob sa SSSR bio je isključivo „unutrašnja stvar Treće Internacionalne”, ili „samo igra Staljina i Tita protiv Zapada”.⁵⁴

Ciljevi propagandnog rada, doživeli su takođe, određene promene. Iako povratak iseljenika, dobijanje kvalifikovane radne snage, kao i slanje novčane i materijalne pomoći, ostaju u fokusu interesovanja, jugoslovensko iseljeničtvo dobija na značaju kao faktor za pomoć u razbijanju izolacije. Počinje se sa iznošenjem ocena da „na širokoj nacionalnoj bazi”, treba „mobilizirati ogromnu većinu američkih Jugoslovena i preko takve mobilizacije vršiti pritisak na

⁵⁰ George J. Prpić., *The Croatian Immigrants in America*, New York 1971, str 315-316

⁵¹ A SCG, CK SKJ, Komisija za međunarodne odnose I veze-SAD, IX, 109-VI-1-82-, k-5, Izveštaj Lj. Drndića Agitpropu CK SKJ, 10. januar 1949.; A SCG, f. AFŽ, fasc. 25, jedinica 150

⁵² A SCG, f. AFŽ, fasc.25, jedinica 150, Stanje među iseljenicima u SAD

⁵³ George J. Prpić., *The Croatian Immigrants in America*, New York 1971, str.313

⁵⁴ A SCG, f. 507/IX, CK SKJ, fasc. IV, Pregled iseljeničke štampe

nosiocima politike IB-a".⁵⁵ Novi stav svakako postaje jasniji u obraćanju Edvarda Kardelja iseljenicima u Njujorku. U govoru, inače posvećenom isključivo sukobu Jugoslavije i Sovjetskog Saveza, može se uočiti novi momenat u posmatranju iseljeničtva i njegove uloge. Jugoslavija je, tvrdi Kardelj, otvorena za saradnju sa svim narodima, a takvoj saradnji „ne smeta razlika u društvenim sistemima ukoliko ona nije vezana sa tendencijama za porobljavanje drugih nacija...”. U tom smislu „treba da se razvija miroljubiva saradnja naroda Jugoslavije sa drugim narodima, pa prema tome i sa Amerikom”, a iseljenici postaju „važan faktor te saradnje”. Na kraju, Kardelj poručuje: „Vi ste i do sada mnogo učinili u tom pravcu i mi vas molimo da to činite i dalje”.⁵⁶

U Sjedinjenim Državama ubuduće je trebalo voditi „upornu borbu protiv izolacije nove Jugoslavije, upornu borbu za prodiranje istine o našoj zemlji, populiziranje svim raspoloživim sredstvima uspjeha naše socijalističke izgradnje i naše borbe za mir”.⁵⁷ Tako propagandni sadržaji postaju i sredstvo političke kampanje u cilju suzbijanja IB propagande.

U tom smislu, glavni akcenat stavljen je na informisanje iseljeničtva o stavu Jugoslavije kroz posete iseljeničkim kolonijama, sastanke sa pojedincima, a istaknuta je i potreba pokretanja lista za iseljenike koji bi „iznoseći uspjeha naše izgradnje objašnjavao ujedno i naš stav”.⁵⁸ Veliki značaj pridavao se podsticanju javne osude rezolucije i politike SSSR od strane lica i organizacija sa levičarskim i komunističkim predznakom.⁵⁹

Koristila su se različita informativna sredstva poput publikacija, članaka, reportaža o iseljenicima povratnicima, a od posebne važnosti istaknut je film kao propagandno sredstvo koje dopire do najvećeg broja iseljenika povezujući sliku i reč, neutrališući problem nepismenosti.⁶⁰ Dodatnim naporima trebalo je da pomogne planirano osnivanje Informacionog centra sa zadatkom rasturanja materijala, štampanjem brošura, plasiranjem brošura i sl. Ova mera trebalo je da neutrališe i uočeni problem nedostatka informacija o Jugoslaviji (barem onih

⁵⁵ A SCG, f. CK SKJ, Komisija za međunarodne odnose i veze-SAD, IX, 109-VI-1-82, k-5, Nekoliko primjedbi u odnosu na našu propagandnu djelatnost u USA

⁵⁶ A SCG, f. AFŽ, fasc. 25, jedinica 150, Govor druga Edvarda Kardelja jugoslovenskim iseljenicima u SAD, *Borba*, 8. novembar 1949.

⁵⁷ A SCG, f. CK SKJ, Komisija za međunarodne odnose i veze-SAD, IX, 109-VI-1-82, k-5, Izveštaj Lj. Drndića Agitpropu CK SKJ, 10. januar 1949.

⁵⁸ A SCG, f. CK SKJ, IX, 109-VI-1-82, k-5

⁵⁹ Drndić, inače službenik Direkcije za informisanje, od 1950, direktor ureda u SAD, navodi sadržaj depeše upućene od strane A. Rankovića u kojoj se kaže kako je u današnjoj situaciji veoma važno raditi na tome da pojedine progresivne organizacije i progresivni elementi, inače prijatelji SSSR, osude klevetničku kampanju protiv Jugoslavije, A SCG, f. CK SKJ, IX, 109-VI-1-82, k-5

⁶⁰ A SCG, f. AFŽ, fasc.25, jedinica 150, Stanje među iseljenicima u SAD

koje bi odgovarale jugoslovenskim namerama). Iseljenicima su takođe bili dostavljani materijali sa V kongresa, govori vodećih jugoslovenskih rukovodilaca, ilustracije, brošure, iseći iz jugoslovenske štampe. Materijali vezani za Rezoluciju dostavljani su isključivo članovima komunističkih partija i „levim elementima”. Sadržaji namenjeni širim iseljeničkim masama obuhvatali su isključivo teme koje su se ticale izgradnje zemlje. Lični kontakt ostaje prioritet. U tom smislu naglašavan je značaj iseljenika koji su posetili Jugoslaviju i poslužili kao „najbolja živa propaganda”.⁶¹ Takođe, nastavlja se sa podsticanjem slanja ličnih pisama, istovremeno upozoravajući na njihov sadržaj, odnosno neke uočene probleme. Tako se primećuje, da se na članke o gladi, o nestašici i skupoći u Jugoslaviji odgovara pismima povratnika u kojima preovladavaju izrazi „kontrarevolucija”, „revizionizam”,⁶² što je podsticalo komentare da „svi pišu kao da su članovi CK”.⁶³ Nasuprot tome, tražili su se sadržaji iz života, slike stanova, informacije o platama i slično.⁶⁴

Prema ocenama jugoslovenskih zvaničnika, Rezolucija, antipropaganda kao i nezadovoljavajuća propaganda i negativna pisma povratnika ostavili su posledice na uspeh ostvarenja postavljenih ciljeva. Već 1948. godine ostvareno je svega 50% od ukupnog broja planiranih povratnika, a ambiciozne procene i očekivanja zamenjene su znatno skromnijim, pa se za 1949. očekivao povratak svega 300 iseljenika iz SAD. Zabeležen je i smanjen priliv novčanih pošiljki.⁶⁵

Stavovi S. Kosanovića i u ovoj prilici, bili su po svemu sudeći suprotstavljeni novopostavljenim okvirima i pravcima jugoslovenskog angažovanja. Ostajući na poziciji da treba izbegavati otvorenu propagandu, prema izveštaju Drndića, Kosanović je predlagao svođenje na minimum napada na američki imperijalizam i službenu Ameriku, kako bi se dobile neophodne mašine i postrojenja. On je, takođe, smatrao da ne treba tražiti od iseljenika otvorenu osudu Rezolucije jer bi ih to moglo izložiti opasnosti.⁶⁶

U ovim uslovima opterećenosti novim okolnostima rada, sa suprotstavljenim gledištima unutar sopstvene političke strukture u Sjedinjenim Drža-

⁶¹ A SCG, f. AFŽ, fasc.25, jedinica 150, Stanje među iseljenicima u SAD

⁶² A SCG, f. CK SKJ, Komisija za međunarodne odnose i veze-SAD, IX, 109-VI-1-82, k-5, Nekoliko primjedbi u odnosu na našu propagandnu djelatnost u USA

⁶³ A SCG, f. CK SKJ, Komisija za međunarodne odnose i veze-SAD, IX, 109-VI-1-82, k-5, Izveštaj Lj. Drndića Agitpropu CK SKJ, 10. januar 1949.

⁶⁴ A SCG, f. CK SKJ, IX, 109-VI-1-82, k-5, Nekoliko primjedbi u odnosu na našu propagandnu djelatnost u USA

⁶⁵ A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc.68, br.1616/2, Plan rada za 1949, 20. decembar 1948.; A SCG, f. Ministarstvo rada, fasc. 68, Zapisnik sednice komisije za iseljenike, 4. januar 1949.

⁶⁶ A SCG, f. CK SKJ, Komisija za međunarodne odnose i veze, IX, 109-VI-1-82, k-5, Izveštaj Lj. Drndića Agitpropu CK SKJ, 10. januar 1949.

vama, Jugoslavija, uzimajući u obzir dotadašnje potrebe, ideološku opredeljenost ali i novi međunarodni položaj, ulazila je u period traženja novih osnova za ostvarenje svojih interesa među jugoslovenskom iseljeničkom populacijom u SAD.

Summary

Yugoslavia and the Emigration

Faced with economic difficulties after the Second World War, the Yugoslav authorities became aware of potential benefits the country could have in the process of reconstruction from the Yugoslav emigrants in the USA. In order to achieve the set priorities (the return of the emigrants as skilled labour force, sustained material aid), the Yugoslav Government launched a propaganda campaign among the Yugoslav emigrants. The main goal was to create a positive image of the new Yugoslavia and the Communist regime in it. These activities were conducted through institutions and individuals in Yugoslavia and among the emigrants in the USA. Writings, photos, films and personal letters were utilized as propaganda tools. They were dealing with the wartime, but also with subsequent events, depicting the whole development of Yugoslavia. Yugoslav economic backwardness, counter-propaganda in the USA and deteriorating relations between the two countries were some of the reasons for unsatisfactory results of the Yugoslav propaganda. Diverging approaches of the Yugoslav officials to the propaganda activities also aggravated the difficulties of the Yugoslav action in the USA. The Yugoslav split with Stalin had numerous consequences on the Yugoslav action in America. Flagging support among the left-wing organizations in the USA, continuous counter-propaganda, but also the new approach to the emigration as potential element of breaking the isolation of Yugoslavia, were some of the changes that would determine the future course of the Yugoslav action in the United States.